

Sakralne miejsca

w Sercu Kaszub

Atrakcje turystyki religijnej

Tekst i opracowanie:
Patrycja Weiher-Maliszewska

Korekta, konsultacja merytoryczna:
Michał Kupc

Fotografie: archiwum LOT „Serce Kaszub”,
stock.adobe.com

Skład i opracowanie graficzne:
Magdalena Czernichowska, Studio Plan Anna Dębska

Kartografia:
Monika Sibielec

Wydanie I 2023 r.

ISBN 978-83-66931-97-8

Drogi Czytelniku,

przed tą małą książkową podróżą po walorach sakralnych Powiatu Kościerskiego pozwól, że najpierw poświęcimy kilka słów o możliwościach wypoczynku w Sercu Kaszub...

Położony w północnej części Polski region Kaszub uznawany jest za jeden z najpiękniejszych i atrakcyjnych turystycznie miejsc w Polsce. Wielkie przywiązanie Kaszubów do tradycji, kultywowanie obyczajów ludowych, posiadanie własnego języka i tożsamości regionalnej sprawiają, że region ten jest unikatowy w skali kraju. O Kaszubah można by sporo napisać wszak ta wyjątkowa kraina skrywa w swoich zakątkach mnóstwo dobrodziejstw, w których w zależności od indywidualnych preferencji niewątpliwie każdy znajdzie coś dla siebie. Na turystów poszukujących spokoju jak magnes działają malownicze wsie położone wśród lasów i niezliczonych jezior. To właśnie na tych wciąż dziewiczych terenach można wyruszyć rowerem po zdrowie, w pieszą wędrówkę lub popłynąć kajakiem spokojnie meandrującą rzeką na przemian wśród lasów, pól i łąk. Wiosną, gdy przyroda budzi się do życia warto pójść na spacer i na świeżym, czystym powietrzu podziwiać urokliwy krajobraz przy akompaniamencie śpiewu ptaków. Upojne lato to okazja do przeżycia relaksującego rejsu statkiem po Kaszubskim Morzu, czyli krzyżu jezior wdziedzich. Słoneczne i gorące dni stanowią również nie lada gratkę dla miłośników żeglowania czy wodnych kąpeli. W czasie, gdy liście na drzewach zaczynają się złocić i przybierać jesienne barwy oplaci się iść na grzybobranie. W zimowej porze w pięknej, białej i bajkowej scenerii pożądane byłoby udać się na kulig konny, sanki, lepienie bałwana, łyżwy lub narty. Mniej aktywni turyści mogą w tym czasie podziwiać zjawiskowy krajobraz – drzewa pokryte śniegiem, skrzący lód na jeziorach i rzekach i delikatnie wirujące płatki śniegu. Wcześniej pojawiające się gwiazdy na niebie i ciemne wieczory to okazja by wynająć drewniany domek i otulić się przy ciepłym kominku z kubkiem gorącego napoju. Na chwilę wytchnienia i odpoczynku od codziennego pośpiechu i tempa życia nieustannie pozwalają urokliwe agroturystyki. Smakoszcy na Kaszuby przyciągną tradycyjne specjały kaszubskiej kuchni m.in. *frékasë*, *kaczka faszerowónô kwasnica*, *kuch na mlodzach*, *ruchanczi*, *czôrnina* lub *zupa brzadowô*. A jeśli kogoś najdzie ochota na spróbowanie dania ze smacznej ryby to... może ją sobie sam złowić, ponieważ Serce Kaszub to istny raj dla wędkarzy! Poszukiwaczom prawdziwych przygód przystoi sprawdzić kalendarz i przybyć na co najmniej jedno wydarzenie z bogatej oferty organizowanych imprez i warsztatów na Kaszubah. Niezapomniane przeżycia z pewnością zapewni wizyta w obiektach atrakcji turystycznych, które podobnie jak kaszubska tabaka potrafią nieźle zakręcić w głowie. Turystom, którzy lubią wracać do domu z pamiątką z podróży polecamy unikalne kaszubskie rękodzieło od twórców ludowych. Prawdziwym trofeum będą przepiękne malowane igłą kaszubskie hafty.

Spis treści

str. 4	Sakralne Kaszuby okiem etnografa
str. 8	Wierzenia religijne w kaszubskim przysłowiu
str. 12	Kościierzyna – jedyne takie miasto w Europie
str. 20	Wiele – pod boską opieką
str. 24	Oblicza architektury sakralnej w Powiecie Kościerskim
str. 42	„Boże Męki” – krzyże i kapliczki przydrożne
str. 46	Piesza droga z Panem Bogiem – pielgrzymki z Serca Kaszub
str. 48	Kaszubski pokłon, czyli taniec feretronów
str. 50	Z kalendarium wydarzeń powiatu kościerskiego...
str. 52	Rekomendowane obiekty noclegowo-gastronomiczne
str. 55	Spędź ciekawie czas w Sercu Kaszub!

Wstęp:

Od początku dziejów człowieka podróże wynikające z motywów religijnych odgrywały ważną rolę w życiu. Stanowiły one jedną z najstarszych form migracji wznieconej pobudkami pozaekonomicznymi. Po dziś dzień jednym z przejawów pobożności ludzi wierzących są pielgrzymki, jak również wyprawy do słynnych obiektów sakralnych, które urosły do rangi fenomenu na skalę światową. Wielu ludzi czas wolny pragnie poświęcać na zaspokojenie swoich potrzeb duchowych. W tym celu decydują się na podróże, w których nie tylko w specyficznym klimacie sanktuarium zrealizują pragnienie kontaktu ze świętymi lub błogosławionymi, ale również w swoich modlitwach wyrażą wdzięczność czy odnajdą wewnętrzny spokój. W wyprawach ku miejscom i obiektom świętym nie raz niosą również prośby częstokroć związane z problemami lub uleczeniem choroby. Wprawdzie obiekty architektury sakralnej są spotykane we wszystkich zakątkach globu ziemskiego, lecz te zlokalizowane na Kaszubach są wyjątkowe, choćby ze względu na swoje położenie na niezwykle malowniczym terenie. W niniejszym przewodniku opisane zostały obiekty sakralne Powiatu Kościerskiego. To właśnie tutaj na obszarze bogatym w lasy i niezliczone jeziora, świadectwa wiary zostały zamknięte w różnorodnych budowlach sakralnych. Najsłynniejsza jest Kościierzyna – ważne miejsce na mapie europejskich Sanktuariów Maryjnych. To także miejsce urodzenia Henryka Muszyńskiego – Prymasa Polski w latach 2009-2010. O tym i o innych równie osobliwych miejscach związanych z religią w Sercu Kaszub można poczytać na pozostałych stronach tego małego przewodnika.

Kościół św. Rocha w Kaliszu, gmina Dziemiany

Sakralne Kaszuby okiem etnografa

Ojczy nasz, Jaczi jes
 w niebie, niech są swiacy
 Twoje miono, niech przinǳe
 Twoje królestwò. Bǳe le
 Twoja wóla w niebie tak téz
 na zemi. Chleba najégò
 pòwszédnégò dójnomǳyśò
 a òdpùścè nóm naje winè,
 jak i miè òdpùszcziwómè
 naszym winowajcóm.
 A nie dopùścè na nas
 pokuszeniò, ale nas
 webaw òde ztégò.
 Amen

Kapliczka nad jeziorem Osuszyno w Szarlocie, gmina Kościerzyna

Przywiązanie Kaszubów do kościoła wielokrotnie podkreślane było na łamach prasy, literatury czy w regionalnych programach. Już w 1882 roku w „Słowniku geograficznym Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich” napisano w haśle Kaszuby: Ludek to arcy pobożny. Z badań etnografów i historyków wynika, że w dawnym życiu społeczności kaszubskiej, wiara w Boga była traktowana, jako nieodłączny element życia człowieka. Dla Kaszubów była również ważnym ogniwem ich kultury. Wiele można by napisać o dawnej tradycji ludowej i pobożności na Kaszubach. Na przestrzeni dziejów Kaszubi wiele razy uchodzili zarówno za pracowitych, jak i pobożnych. Szczególnie w czasie, tragicznych w skutkach, obydwu wojen światowych, w których musieli pokazać swój mocny kręgosłup i poszanowanie dla swoich wartości.

Po dziś dzień Kaszubi często w swoje rozmowy wplatają pobożne sentencje np. podczas zażywania tabaki powiadają „Chto pòli, dòbła chwóli, chto zażiwò, Bòga wspomínò” (Kto pali, diabła chwali, kto zażywa, Boga wspomina), w swoich domach uznają zasadę: „Gòsc doma, Bóg doma” (Gość w domu, Bóg w domu).

Powszechna i ważna jest również myśl: „Mè trzimómè z Bògã” (My trzymamy z Bogiem). Relacja społeczności kaszubskiej ze świętością i sferą boską manifestowała się na różne sposoby.

Do najważniejszych należy pielgrzymowanie.

Piesze wędrówki o charakterze religijnym z pokolenia na pokolenia utrzymują i kształtują poczucie wspólnotowości Kaszubów.

Podążają oni do niezwyklej miejsc kultu religijnego. Rzesze pątników udają się do Sianowa na dwa doroczne odpusty. Kaszubskie pielgrzymki kierują się również do Swarzewa, aby gorliwie modlić się do Matki Bożej Królowej Morza. W Pucku i Żarnowcu nadmorscy Kaszubi co roku odbywają dwie pielgrzymki łodziami. Ważnym miejscem jest Kalwaria Wejherowska, potocznie zwana Jerozolimą. Ponadto,

Kalwaria Wielewska i Sanktuarium Maryjne w Kościerzynie. Istotnym wydarzeniem była pierwsza pielgrzymka kaszubskich pątników do Ziemi Świętej w 2000 roku. Podczas tej wyprawy Kaszubi wmurowali tablicę z tekstem modlitwy Ojczy Nasz w języku kaszubskim w kościele Pater Noster w Jerozolimie. Miniatura tej tablicy stała się swoistym emblematem charakterystycznym dla regionu, ponieważ jej replika zawisa w wielu kaszubskich świątyniach. Dla wiernych kościołowi Kaszubów ważna była wizyta Jana Pawła II do ojczyzny w 1987 roku. Kaszubi wzięli sobie do serc słowa Ojca Świętego, który w Gdyni rzekł: „Drodzy bracia i siostry Kaszubi, strzeżcie tych wartości i tego dziedzictwa, które stanowią o waszej tożsamości”.

Idee religijne bywają zapomniane w toku historycznego trwania wspólnoty. Jednakże, na Kaszubach współcześnie rozwija się poezja religijna, w języku kaszubskim wydawane są m.in. modlitewniki, Nowy Testament czy Psalmi. Ponadto, w wielu kaszubskich kościołach msze odprawiane są częściowo lub całe w rodzimym języku. Po dziś dzień powszechnym nabożeństwem jest różaniec.

Szczególnie, w maju, gdy barwnie ukwiecone są kaszubskie łąki, a przydrożne kapliczki odświętnie udekorowane, wierni Kaszubi klęczą przy tzw. Bożych Mękach, by wspólnie odmówić różaniec.

Na Kaszubach w roku kościelnym uroczystości obchodzone jest Boże Ciało. Przed procesją lokalna społeczność wspólnie buduje ołtarze w miejscowości parafialnej. Kaszubi obchodzą chrześcijańskie święta, takie jak Boże Narodzenie, nazywane *Gòdë* czy Wielkanoc, określane jako *Jastrë*.

W kaszubskich domostwach, najczęściej tych położonych na wsi, praktykuje się tradycyjny zwyczaj - *pustò noc*. Wieczorem sąsiedzi, rodzina lub osoby bliskie gromadzą się w domu zmarłego, aby wspólnie odmówić różaniec, a następnie, przy poczęstunku, śpiewają pieśni religijne do wczesnych godzin porannych.

Wierzenia religijne w kaszubskim przysłowiu

Co Bóg robi, bëłno robi
Wszystko co Bóg robi jest dobre

Dòł Bóg chòrobā, dòł i léczi
Dał Bóg chorobę, dał i leczy

Bóg dòł żécé, dò i radā
Bóg dał życie, da i radę

Kòmù Pan Bóg dò chléb, temu dò i nóz
Komu Pan Bóg dał chleb, temu da i nóż

Kògò Bóg stwòrzi, tegò głodem nie ùmòrzi
Kogo Bóg stworzył, tego głodem nie pokara

Człowiek léczi, Pan Bóg ùzdrowiò
Człowiek leczy, Pan Bóg uzdrowia

Lëdzkò to rzecz ùpadnāc, djòblò trwac w ùpòdkù, ale Bòskò
z niego pòwstac
Ludzka to rzecz upaść, diabelska trwać w upadku, ale Boska
z niego powstać

Pan Bóg niczegò òdłogā nie òstawi
Pan Bóg niczego odłogiem nie zostawi

Kògò Pan Bóg mò w òbronie, ten nawet na mòrzu nie ùtonie
Kogo Pan Bóg ma w obronie ten nawet na morzu nie utonie

Pan Bóg wszëtczich równo stwòrził, ale jich równo nie
pòmalowòł: jednégò pòmùjkòł, drëdzégò pòchlapòł
Pan Bóg wszystkich równo stworzył, ale równo ich nie
pomalował: jednego wymuskał, a drugiego pochlapał

Przed Bògem chłòp z panem robią razem amen
Przed Bogiem chłop z panem robią razem, amen

Pan Bóg dòł nama dwa ùszë a jednā gābā
Pan Bóg dał nam dwa uszy, a jedne usta

Matka gòdò, Bóg gòdò
Matka mówi, Bóg mówi

Chto lëchò wòzi i mierzi, ten w Bòga nie wierzi
Kto lichy waży i mierzy, ten w Boga nie wierzy

Chto daje i òdbiérò, w piekle sā pòniewiérò
Kto daje i odbiera, ten w piekle się poniewiera

Djòbeł mòże nas kùsëc, ale ni mòże zmùsëc
Diabeł może nas kusić, ale nie może zmusić

Chto na ciebie kamieniem, tē na niego chlebem
Kto na ciebie kamieniem, ty na niego chlebem

Chto mò krziż, ten sā nòpiérwë żegnò
Kto ma krzyż, ten się najpierw żegna

Nieszczescé ùczy pòcerza
Nieszczęście uczy pacierza

Prãdzé nie spiewò aleluja, jaż bądā Jastrë
Prędzej nie śpiewaj alleluja, aż będzie Wielkanoc

Chto pòcurz mówi leżācò, tegò Pan Bóg slëchò spiācò
Kto pacierz mówi na leżając, tego Pan Bóg słucha śpiąc

... W każdej legendzie
jest ziarno prawdy...

Legenda o powstaniu Kaszub

Gdy Pan Bóg stworzył już cały świat,
usiadł na swoim niebieskim tronie, zawołał aniołów i rzekł:
- Zobaczcie miłe duchy, jak cudowne jest moje dzieło,
które wykonałem.

Aniołowie rozejrzeli się po całą ziemi,
klaskali w dłonie i mówili:

- Ojciec wszystko jest wspaniałe, wszystko nam się podoba.

Jeden z aniołów stał jednak na uboczu i był smutny.

- Dlaczego się nie cieszysz? - spytał go Pan Bóg.

- Panie - odrzekł anioł - Spójrz na ten biedny kraj kaszubski.

To są tylko martwe piaski. Czy jeszcze jest coś w Twojej
Wszechmoc, aby ten kraj upiększyć?

- Masz rację, muszę zobaczyć - powiedział wstając Pan Bóg,
a po chwili dodał: Jeszcze nieco mi zostało.

Gdy wypowiedział wszechmocne słowo, stał się cud.

Na środku piaszczystych Kaszub powstały pagórki pokryte
szumiącymi drzewami, a między nimi migotały błękitne
oczka - piękne jeziora pełne smacznych ryb, soczyste łąki,
a na nich fiołkowe wrzosowiska zroszone krzykiem cudownych
ptaków, lasy igliwiem pachnące. Tylko na północy Kaszub
pozostały piaszczyste plaże, śnieżno-białe wydmy
z klifowymi brzegami i błyszczało srebro „wielkiej wody”.

Kościół pw. Świętej Trójcy w Kościerzynie

Kościerzyna – jedyne takie miasto w Europie

Historia duszpasterstwa w Kościerzynie, a dziś parafii pod wezwaniem Świętej Trójcy, sięga według tradycji XIII wieku. Parafię prawdopodobnie założył jeden z książąt pomorskich już w pierwszych latach po zaprowadzeniu na tym terenie chrześcijaństwa. Obecnie, Kościerzyna to jedyne miasto w Europie, gdzie w jednym mieście i parafii znajdują się dwa sanktuaria maryjne koronowane papieskimi koronami.

Kościół Świętej Trójcy.

Sanktuarium Matki Bożej Kościerskiej Królowej Rodzin

– świątynię w stylu neobarokowym wzniesiono w latach 1914-1917 na miejscu poprzednich, drewnianych i murowanych, zniszczonych przez pożary lub zawieruchy wojenne. Jest to monumentalna budowla stworzona z czerwonej cegły i kamienia, zachwycająca swoim pięknem. We wnętrzu znajdują się różnorodne zabytki sztuki sakralnej, w tym otoczony czcią XVII-wieczny obraz, będący kopią słynnego obrazu Matki Bożej Śnieżnej z rzymskiej Bazyliki Santa Maria Maggiore. Przed obrazem wierzący Kaszubi gorliwie modlą się o łaski dla swych rodzin, siłę w przezwyciężaniu trudności i ulgę w cierpieniu. Większość wyposażenia pochodzi głównie z XVIII wieku, lecz najstarszym zabytkiem jest obraz „Ukrzyżowanie” z 1503 roku. W 1970 roku biskup chełmiński Kazimierz Józef Kowalski ustanowił sanktuarium dla kościerskiej ziemi. Proboszcz, ks. prał. Marian Szczepiński zwrócił uwagę na to, że wśród wotów dziękczynnych przeważają obrączki małżeńskie. Nasunął mu się wniosek, iż Matka Boża Kościerska ratuje szczególnie rodziny. Na jego wniosek biskup pelpliński przyznał kościołowi tytuł sanktuarium Matki Bożej Królowej Rodzin. W 1998 roku Jan Paweł II w swoim breve apostolskim zezwolił na ukoronowanie Matki Bożej Kościerskiej.

Matka Boża Kościerska Królowa Rodzin

Warto skorzystać z usług
przewodnika turystycznego:

Parafia Świętej Trójcy w
Kościerzynie tel. 58 686 26 50

Beata Jankowska tel. 691 937 781

Muzeum Ziemi Kościerskiej
tel. 58 680 04 88

Matko Kościerska, Kaszubi witają,
Bo Cię za Matkę Kościerską uznają.
O pełna wdzięku, miłości i chwały,
Osoby Trójcy korony Ci dały.

Bądź uwielbiona na kaszubskiej ziemi,
W błękitach jezior, soczystej zieleni.
W śpiewie skowronka, w każdym kęsie chleba,
W modlitwie, w pracy, w dążeniu do nieba.

Roztocz opiekę na wioski i siola
Na lud pokorny, co do Ciebie woła:
Witaj Maryjo, w tym prastarym grodzie,
O, króluj, króluj w kaszubskim narodzie.

Matka Boża Bolesna z Kaplicy Sióstr Niepokalanek w Kościerzynie

O piękna Matko Bolesna
Nad Synem swym pochylona
Przyjmij dziś w Kościerzynie
Dar naszych serc - koronę.

(...).

Od pięciu wieków tak zamyślona
Kaszubskiej ziemi piękna Królowa,
Wpatrzona w martwe oblicze Boga,
W sercu cierpienie i miłość chowa.

W tej samej parafii, w kaplicy
Niepokalanie Poczętej Matki Boskiej Anielskiej,
znajduje się drugie sanktuarium maryjne,
Sanktuarium Matki Bożej Bolesnej
w Kościerzynie

– czczona od kilku wieków w gotyckiej figurze
Matka Boża Bolesna z kościoła przy klasztorze Sióstr
Niepokalanek przedstawia Bogurodnicę z martwym
ciałem Chrystusa na kolanach. Wyraz twarzy Maryi,
pochylonej lekko w stronę twarzy Jezusa jest smutny.
Nieznany artysta przedstawił ją jako młodą kobietę,
ale emanujący z niej ból wskazuje, jak wiele przeżyła.
Pieta zaliczana jest do pięknych piet lirycznych, często
rzeźbionych pod koniec XIV wieku i do połowy
XV wieku w środkowej Europie. Najstarszą informację
o Piecie z dotychczas znanych źródeł odnaleziono
w bibliotece w szwedzkiej Uppsali.

Rzeźbę znaleziono w Chełmnie nad Wisłą, zakopaną
przy kościele św. Jana i powierzono przybywającym
tam benedyktynom. W 1871 roku, już wtedy łaskami
słynącą Matkę Bożą Bolesną, umieszczono w nowo
wybudowanej kaplicy Zakładu Najświętszej Maryi
Panny Anielskiej przy ulicy 8-go Marca w Kościerzynie.

Przez jej wstawiennictwo przed tron Boży wierni
zanosili swoje prośby. Nieustanne represje ze strony
władz pruskich zmierzały do zamknięcia Zakładu, lecz
nie zdołały tego uczynić, dzięki szczególnej opiece
Matki Przenajświętszej. Podczas I wojny światowej
kaplica spełniała rolę kościoła parafialnego, który był
w budowie. W czasie II wojny wojsko zajęło kaplicę.

Ówczesny kościerski proboszcz – ks. Mathias Stein
zawierzył Matce Bolesnej Kościerzynę. Miasto ocalało.

W związku z tym, zgromadzeni wierni podczas misji
parafialnych w 1958 roku oddali Maryi publiczny hołd,
dziękując za uratowanie miasta od zniszczenia.

Po wojnie i odejściu Sióstr Urszulanek UR przekazano
cały Zakład z łaskami słynącą Pietą pod opiekę Sióstr
Niepokalanek. Najważniejszym wydarzeniem
w dziejach kultu Matki Boskiej Bolesnej była jej
koronacja papieskimi koronami w 2002 roku.

Kościół pw. Zmartwychwstania Pańskiego

– pierwotnie był ewangelickim zborem wybudowanym w latach 1892-1894 ku czci Marcina Lutra w ramach obchodów 400 rocznicy urodzin tego reformatora. Po II wojnie światowej kościół został przekazany księżom Zmartwychwstańcom, którzy przybyli do Kościerzyny by pracować z młodzieżą i służyć chorem w nieodległym szpitalu. Kościół otrzymał wezwanie św. Jana Nepomucena ze względu na figurkę świętego znajdującego się do II wojny światowej przy kościele. W 1953 roku na próbę ówczesnego rektora kościoła dokonano przemianowania tytułu świątyni na Zmartwychwstania Pańskiego. Godny podziwu jest niezwykle kunszt wykonania świątyni w stylu neogotyckim. Wnętrze jest dwunawowe z węższym trójbocznie zamkniętym prezbiterium skierowanym na zachód. Na szczególną uwagę zasługują, pochodzące z czasów budowy witraże z wizerunkami Chrystusa. Z oryginalnego wystroju wnętrz do dziś zachowały się prospekt organowy, chrzcielnica oraz zespół ławek. Miłośnicy obiektów sakralnych powinni zwrócić uwagę na pochodzący z lat 50. XX wieku ołtarz główny wykonany z drewna lipowego przez jednego z najwybitniejszych artystów z Kościerzyny – Franciszka Greinke. Spod dłuta rzeźbiarza wyszły również znajdujące się w świątyni dwa ołtarze boczne, wraz ze wszystkimi figurami świętych i konfesjonały.

Ksiądz arcybiskup Henryk Muszyński

– to jedna z najbardziej znanych postaci, która urodziła się w Kościerzynie i w tym mieście spędziła lata swojej młodości. W Muzeum Ziemi Kościerskiej znajduje się stała ekspozycja poświęcona ks. abp. Henrykowi Muszyńskiemu Prymasowi Seniorowi oraz Honorowemu Obywatelowi Miasta. To właśnie w Kościerzynie ksiądz prymas senior zostawił część swojego serca. Wystawę tworzy szereg pamiątek podarowanych przez księdza prymasa kościerskiemu muzeum, w tym szaty prymasowskie, zabytkowe meble, zdjęcia, dokumenty i publikacje. Ekspozycję uzupełnia też część multimedialna, prezentująca niecodzienne historie wybitnych osób związanych z Kościerzyną, m.in. Józefa Wybickiego.

W Kościerzynie odwiedź również: Muzeum Akordeonu, Muzeum Kolejnictwa, Costerina Park, Muzeum American Old Cars, Stary Browar.

Kościół pw. Zmartwychwstania Pańskiego w Kościerzynie

Wystawa poświęcona ks. abp. Henrykowi Muszyńskiemu w kościerskim muzeum

Wiele – pod boską opieką

Wnętrze kościoła parafialnego w Wielu, obraz Matki Bożej Pocieszenia

Kościół pw. św. Mikołaja w Wielu Sanktuarium Kalwaryjskie Matki Bożej Pocieszenia w Wielu

- neobarokowy, orientowany, murowany z cegły, z otynkowaną elewacją. Budowla powstała w latach 1904-1906 na miejscu dawnego kościoła z 1728 roku. Najcenniejszym zabytkiem w kościele jest łaskami słynący obraz Matki Bożej Pocieszenia malowany olejem na płótnie, który został sprowadzony do Wielu w 1852 roku z Chojnic. W najtrudniejszych latach wokół obrazu zbierali się i gorliwie modlili się Kaszubi, by Matka Boża chroniła ich przed germanizacją i w czasie wojny oraz by wypraszała u Boga potrzebne miłosierdzie. Pochodzący z drugiej połowy XVII w. wizerunek Madonny z Dzieciątkiem został ukoronowany koronami papieskimi w 2017 r. przez Prymasa Polski, ks. abp Wojciecha Polaka. W zabytkowym kościele godne uwagi są dwie barokowe nastawy ołtarzowe, trzy XVIII wieczne ołtarze barokowe, monstrancja w stylu rokoka, wieczna lampka z XVIII wieku oraz barokowe kielichy. Wiele co roku przyciąga licznych gości, nie tylko ze względu na wyjątkowe obiekty sakralne, ale również możliwość beztrudnych kąpieli w jeziorze i bogatą ofertę organizowanych wydarzeń, np. Kaszubskie Spotkania z Folklorem Świata. W tej niezwykle malowniczej wsi ulokowane jest również Muzeum Ziemi Zaborskiej z unikatowymi zbiorami.

Kalwaria Wielewska

– zespół położonych w kaszubskim lesie kapliczek, jeden z najpiękniejszych w Polsce. Inspiracją do budowy kalwarii był kult Matki Bożej Pocieszenia, z czasem ubogacony wątkiem patriotycznym tj. upamiętnieniem ofiar I wojny światowej. Sanktuarium Męki

Pańskiej wzniesiono w latach 1915-1925 na malowniczych, zalesionych stokach Białej Góry nad Jeziorem Wielewskim. Inicjatorem i budowniczym był miejscowy proboszcz – ks. Józef Szydzik. Wierzył, że Kalwaria podtrzyma ducha katolickiego i polskiego wśród ludu kaszubskiego. To właśnie dzięki jego determinacji i talentom organizatorskim udało się rozpocząć i w większej części zrealizować założenia Kalwarii. Wysiłki księdza docenili liczni darczyńcy, w tym miejscowy gospodarz i ofiarodawca gruntów – Michał Durajewski. Proboszcz został zamordowany w Fordonie pod Bydgoszczą przez Niemców hitlerowskich na początku II wojny światowej. Autorem projektów architektonicznych, według których budowano wszystkie obiekty jest monachijski architekt Teodor Mayr.

Przed i w czasie I wojny światowej zbudowanych zostało 8 kaplic - w tym najstarsza Kaplica Ogrójca, poświęcona w 1915 roku.

Pozostała część obiektów tego sanktuarium została wzniesiona w czasach powojennych. W skład Kalwarii wchodzi 23 obiekty, które pod względem wielkości i formy są bardzo zróżnicowane i nawiązują do nurtu architektury modernistycznej. Kalwaria Wielewska to niezwykle dziedzictwo kultury, które zostało zbudowane z wielkim wyrzeczeniem i poświęceniem. Po dziś dzień stanowi duchowe centrum Kaszubów Ziemi Zaborskiej. W 1962 roku Kalwaria Wielewska została wpisana do rejestru zabytków. To szczególnie urokliwy zabytek, który rozsławia Wiele i gminę Karsin w całym kraju. Co roku miejsce to odwiedzają tysiące pątników. Dzięki niewątpliwym staraniom ks. prob. Jana Flisikowskiego Sanktuarium Kalwaryjskie w Wiele ma należytą opiekę konserwatorską i z powodzeniem rozwija się kult kalwaryjski.

W czasie zwiedzania warto przypatrzeć się różnym detalom, które mają symboliczne znaczenie np. święte schody prowadzące na wzgórze liczą 53 stopnie, co odpowiada liczbie „zdrowasiek” w klasycznym różańcu. W misternie wykonanych kapliczkach godne podziwu są figury świętych, będące dziełami ludowych rzeźbiarzy.

Kaplica "Grobu Pańskiego"

Kaplica "Pałac Piłata"

Kaplica "Nad Cedronem"

Oblicza
architektury
sakralnej
w Powiecie
Kościerskim

Świątynie o drewnianej konstrukcji

Drewniane kościoły w najstarszym w Polsce skansenie!

Kościół pw. św. Barbary

– kościół św. Barbary (pierwotnie pw. św. Jana Chrzciciela) zbudowany został ok. 1700 r. w konstrukcji zrębowej z drewna sosnowego we wsi Swornegacie. W latach 80. XX wieku świątynię przeniesiono do ówczesnego Kaszubskiego Parku Etnograficznego we Wdzydzach. Kuria Diecezji Chełmińskiej wraz z kościołem przekazała oryginalne wyposażenie świątyni.

Dzięki temu w kościele podziwiać można manierystyczny ołtarz główny pochodzący z trzeciej ćwierci XVII w., rokokowo-klasycystyczny ołtarz boczny, pełniący funkcję chrzcielnicy, rokokową ambonę i drugi klasycystyczny ołtarz boczny. Na chórze znajdują się organy gabinetowe wykonane w 1765 r. przez gdańskiego organmistrza Gottfrida Weinerta. Kościół św. Barbary jest nie tylko cennym zabytkiem sakralnej architektury kaszubskiej, ale także czynną świątynią katolicką, w której w niedzielę i święta odbywają się nabożeństwa.

Kościół z Bożepola Wielkiego

– przeniesiony w 2004 r. z Bożepola Wielkiego do Muzeum – Kaszubskiego Parku Etnograficznego we Wdzydzach. Fundatorem świątyni był Berthold von Lantoch – właściciel wsi w latach 1637-1658. Kościelną kryptę grzebalną wybudowano na zlecenie rodu Wejherów, którzy objęli w posiadanie Bożepole Wielkie w 1789 r. Świątynia była zbrojem protestanckim do 1945 roku. Przed przemianowaniem w latach 50. XX w. na kościół katolicki, kościół pełnił przez krótki okres czasu funkcję sali kinowej. Wnętrze kościoła wywiera niesamowite wrażenie, ze względu na znajdującą się tam wystawę dawnych krzyży przydrożnych i kapliczek ze zbiorów muzeum. W podziemiach świątyni zwiedzający mogą zobaczyć przeniesione wraz ze świątynią trumny, w których chowani byli członkowie rodu Wejherów.

Kościół z Bożepola Wielkiego w M-KPE we Wdzydzach

Wnętrze kościoła pw. św. Barbary w M-KPE we Wdzydzach

W Muzeum – Kaszubskim Parku Etnograficznym im. Teodory i Izidora Gulgowskich we Wdzydzach znajduje się ponad 50 budynków charakterystycznych dla wiejskiego krajobrazu Kaszub, Kociewia i Borów Tucholskich z okresu od XVII do XX wieku. Na jego terenie organizowane są imprezy plenerowe, kiermasze, pokazy dawnych rzemiosł i zawodów, warsztaty muzealne oraz widowiska o charakterze obrzędowym. Ponadto, znajduje się tam restauracja, w której serwowane są specjalja kaszubskiej kuchni.

Kościół św. Judy Tadeusza w Lizakach

– zabytkowy kościółek z 1755 r. przeniesiony z miejscowości Tyłowo w 1994 r. do Lizaków. Fundatorem budowy był Antoni Przebendowski, chorąży pomorski i generał lejtnant wojsk polskich. Przy położonym w przepięknym otoczeniu kaszubskich lasów kościele stoi zabytkowy krzyż, na którym znajduje się informacja: "Ten krzyż stał przeszło 150 lat nad starym traktem prowadzącym z Kościerzyny na Wdzydzkie Jeziora, tam gdzie schodzą się drogi z Grzybowa, Lizaków i Sycowej Huty. Na znak ciągłości tradycji naszych pradziadów, którzy stawiali krzyże na kaszubskiej ziemi przeniesiony w 2009 roku na teren kościoła w Lizakach".

Kościół Matki Bożej Różańcowej w Karsinie

– drewniana świątynia wybudowana w latach 1904-1906. Nie jest budowlą orientowaną i ma neogotycki wystrój. Ołtarz główny i konfesjonał reprezentują styl barokowy, natomiast ambona i chrzcielnica noszą cechy stylu klasycystycznego. Niezwykła jest ściana tężowa z przedstawieniami nawiązującymi do Starego i Nowego Testamentu, a także ukazującymi dwóch pierwszych misjonarzy na południowo-wschodnich terenach Polski: Cyryla i Metodego. Karsin to wyjątkowa miejscowość ulokowana na pograniczu Kaszub i Borów Tucholskich. Prawdopodobnie jest najdłuższą wsią na Pomorzu, gdyż zwarta zabudowa po obu stronach drogi ciągnie się na przestrzeni blisko 4000 metrów. Wielu turystów z pewnością doceni tę spokojną okolicę i czyste powietrze.

Kościół pw. Niepokalanego Serca NMP w Nowych Polaszkach

– w 1842 r. Niemcy, którzy zamieszkiwali w tym czasie Nowe Polaszki, wnieśli świątynię ewangelicką o konstrukcji słupowo – ramowej. Jest to budynek trójnawowy z transeptem o ramionach zamkniętych prostokątnie i kalenicach równych wysokości nawy. Prezbiterium zamknięte prostokątnie z zakrystią na osi. Od frontu można zauważyć wieżę posadzoną na nawie. W późniejszym okresie świątynia ta została przekształcona w kościół katolicki.

Kościół św. Judy Tadeusza w Lizakach

Kościół Matki Bożej Różańcowej w Karsinie

Kościół pw. Niepokalanego Serca NMP w Nowych Polaszkach

Kościół pw. Matki Boskiej Częstochowskiej w Olpuchu

- pierwsze niedzielne Msze Święte w Olpuchu, zaczęto odprawiać już w 1931 roku w budynku szkoły powszechnej. W 1934 r. zakończono budowę drewnianego kościoła. W kolejnych latach w świątyni przeprowadzano liczne remonty. Kościół nie tylko zachwyca swoim pięknem, ale również ulokowany jest na terenie urokliwej wsi. Warto tu zostać na dłużej, ponieważ miejscowość ta daje gwarancję wspaniałych tras spacerowo-rowerowych, czystego powietrza i przy odpowiedniej aurze obfitych zbiorów grzybów i jagód.

Kościół pw. Matki Boskiej Częstochowskiej w Olpuchu

Pozostałe zabytkowe kościoły w powiecie kościerskim

Kościół pw. św. Antoniego w Dziemianach

- ulokowany w uroczej kaszubskiej wsi, która słynie z atrakcyjnego kąpieliska z 70 metrową zjeżdżalnią wodną. Świątynia została wybudowana w 1923 roku w stylu neobarokowym. Pierwsze wyposażenie dziemiańskiej kaplicy, to mszał, 4 lichtarze i kilka ornatów, które ofiarował kościół w Lipuszu. Pozostałe przedmioty, w tym figury św. Antoniego i Matki Boskiej Nieustającej Pomocy, kościół otrzymał dzięki ofiarności parafian. Budowniczy kościoła ks. dziekan Franciszek Podlaszewski był wikariuszem i pierwszym proboszczem w Dziemianach w latach 1921-37 r., zmarł w obozie koncentracyjnym Sachsenhausen – Oranienburg. W świątyni wiszą dwie tablice upamiętniające wizyty dwóch prezydentów RP: Stanisława Wojciechowskiego i Lecha Wałęsy.

Ołtarz w kościele pw. św. Antoniego w Dziemianach

Kościół św. Michała Archanioła w Lipuszu

– świątynia wzniesiona w latach 1866–1867 w stylu neogotyckim. Charakteryzuje ją trójczółowy dach oraz mała wieża (władze pruskie nie zezwoliły na wybudowanie większej z obawy przed zdominowaniem kościoła ewangelickiego w krajobrazie wsi). Wnętrze kościoła pochodzi głównie z końca XIX stulecia, czyli z czasu jego budowy.

Jednakże w jego wyposażeniu znajdują się elementy z drewnianego lipuskiego kościoła krytego gontem z 1739 r., który w 1860 r. został strawiony przez pożar. Z jego wyposażenia uratowano figurkę Matki Boskiej, ołtarz św. Franciszka, dwa feretrony i inny drobny sprzęt liturgiczny, ocalała również plebania. Późnobarokowa figura Matki Bożej z Dzieciątkiem z 1600 roku, wykonana z brązu, umieszczona jest w głównym ołtarzu. W kościele można podziwiać także polichromie i obraz św. Michała Archanioła wykonany w 1924 roku przez Leona Drapiewskiego. Po wizycie w świątyni warto zajrzeć do Muzeum Gospodarstwa Wiejskiego i Zabytkowego Młyna Wodnego w Lipuszu.

Kościół św. Michała Archanioła w Rekownicy

– niezwykle malownicza okolica znana jest głównie ze znajdującego się tu Muzeum Hymnu Narodowego. Według wizytacji z 1599 r. „istniał tu od dawna kościół katolicki, który się zapadł ze starości, a luterski właściciel wsi – Gleissen-Doręgowski, wybudował na jego miejscu nowy, w którym się odbywały nabożeństwa luterskie”. W kronice parafialnej istnieje zapis: „... w zależności od właścicieli dóbr w Będominie kościół był katolicki lub protestancki wg zasady cuius regio eius religia.” Obecny kościół pw. św. Michała Archanioła został zbudowany w roku 1904. Do najważniejszych wydarzeń należy w 2006 r. odsłonięcie pamiątkowej tablicy upamiętniającej niezających już duszpasterzy tej parafii.

Kościół św. Michała Archanioła w Lipuszu

Kościół św. Michała Archanioła w Rekownicy

Kościół św. Marcina w Starej Kiszewie

– parafię leżącą na pograniczu Kaszub i Kociewia założyli Krzyżacy w XIV wieku. Kilka pierwszych kościołów na tym terenie było drewnianych. Obecny, górujący nad całą okolicą, kościół murowany powstał w latach 1889-1891. Reprezentuje styl neogotycki i znajduje się na prawym brzegu szlaku kajakowego rzeki Wierzycy. Świątynia posiada strzelistą wieżę, tam też znajduje się wejście. Okna znajdują się w ostrołukowych wnękach. Interesujący, dla miłośników budowli sakralnych, będzie niesamowity widok otwartego nawy łukowej prezbiterium. W kościele można podziwiać obraz świętego Marcina i obrazy świętych Walentego oraz Kazimierza.

Wnętrze kościoła św. Marcina w Starej Kiszewie

Kościół pw. Matki Boskiej Królowej Polski w Nowym Barkoczyźnie

– historia wspomina o istnieniu dużej katolickiej kaplicy już na początku XVI wieku. W około 1580 roku miał tam zatrzymać się król Stefan Batory, który udawał się do zbuntowanego Gdańska, aby zaprowadzić tam pokój. W 1797 roku ze względu na groźbę zawalenia kościół rozebrano i w tym samym miejscu zbudowano nowy kościół ewangelicki z pruskiego muru, ale i ten po blisko stu latach istnienia groził zawaleniem. W 1891 roku rozpoczęto budowę obecnego kościoła ewangelickiego, ale już w innym miejscu, który po II wojnie światowej przeszedł w ręce katolików.

Wnętrze kościoła św. Marcina w Starej Kiszewie

Kościół św. Anny w Grabowie Kościerskim

- początki barokowego kościoła sięgają 1631 roku (data widniejąca po obu bokach portalu przy południowym wejściu do kruchty), kiedy to kartuzi ufundowali kaplicę św. Anny. Świątynię wybudowano z palonych, ręcznie wyrabianych cegieł. W głównym ołtarzu znajduje się niewątpliwie jeden z najcenniejszych, choć nie w pełni dotąd doceniony - duży obraz przedstawiający świętą rodzinę. Dzieło wykonane zostało już około czterysta lat temu w gdańskiej pracowni wielkiego artysty Hermana Hana.

Kościół pw. św. Mikołaja w Starych Polaszkach

- historia parafii sięga XIII wieku, kiedy na ziemie te przybyli cystersi i wybudowali pierwszy drewniany kościół otoczony ceglanym murem. W pobliżu wzniesiono również inne budynki zakonne, jednak nie przetrwały one do dzisiejszych czasów. Obecny świątynię ufundowali Stanisław i Katarzyna Skórczewscy. Wzniesiona w 1750 roku jest niewielkich rozmiarów, zwieńczona niską, tkwiącą w korpusie budowli wieżą, z prezbiterium zamkniętym trzema ścianami. Na uwagę zasługuje rokokowa ambona i ołtarz główny, który wraz z ołtarzami bocznymi tworzy ciekawą kompozycję rzeźbiarsko - architektoniczną.

Kościół św. Anny w Grabowie Kościerskim

Kościół pw. św. Mikołaja w Starych Polaszkach

Wnętrze kościoła pw. św. Mikołaja w Starych Polaszkach

Kościół pw. Wszystkich Świętych w Wysinie

- kościół w Wysinie stał już prawdopodobnie w końcu XIII wieku. Jednakże, pierwsze dokumenty odnośnie świątyni pochodzą z XVI w. Wówczas drewniany kościół był spróchniały i parafianie, pomimo panującego nieurodzaju, niedostatku i głodu, sami brali się do pracy, by postawić nowy dom modlitwy. Przez dwa lata gospodarze musieli kupować chleb z innych lepszych okolic, więc w takich warunkach nie myślano za dużo o budowie kościoła. Pomimo tych niesprzyjających warunków pracowano, chociaż wolno, zwłaszcza za staraniem ówczesnego dzierżawcy wólk plebańskich, aż nareszcie postawiono nowy kościół. Pseudogotycką świątynię, którą obecnie możemy zobaczyć w Wysinie wzniesiono w latach 1892-1894.

Kościół parafialny pw. św. Andrzeja Apostoła w Garczynie

- niezwyklej obiekt barokowej architektury sakralnej wzniesiony w połowie XVI wieku na miejscu pierwotnego kościoła pw. św. Katarzyny. Parafianie i odwiedzający świątynię goście podziwiają kościół nie tylko ze względu na jego historyczną wartość, ale również na przepiękną, zabytkową wnętrze. Budowlę ubogacają m.in. ołtarz wykonany z drewna sosnowego z przepiękną snycerką połączoną w drugiej połowie XVIII wieku, rokokowe tabernakulum i rzeźbione w drewnie z bogatą ornamentyką i polichromią dwa boczne ołtarze datowane na drugą połowę XVIII wieku. Ponadto, rzeźba gotyckiej Madonny z Dzieciątkiem (w parafii Garczyn żywy jest jej kult, a mianuje się ją Matką Boską Garczyńską), a także organy z drzewa świerkowego.

Wnętrze kościoła pw. Wszystkich Świętych w Wysinie

Kościół pw. św. Andrzeja Apostoła w Garczynie

Wnętrze kościoła pw. św. Andrzeja Apostoła w Garczynie

Parafie

– Powiat Kościerski

1. Św. Mikołaja – Niedamowo 40
2. Św. Antoniego z Padwy – Nowa Karczna 104
3. Św. Mikołaja – Stare Polaszki 4
4. Wszystkich Świętych – Wysin, ul. Kościelna 1
5. Św. Marcina – Stara Kiszewa, ul. Tysiąclecia 28
6. Matki Boskiej Królowej Polski, Nowy Barkoczin 82
7. Świętego Antoniego Padewskiego, Konarzyny 69
8. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny, Wąglikowice, ul. Rajska 1
9. Św. Antoniego Padewskiego – Dziemiany, ul. Wyzwolenia 25

10. Matki Boskiej Różanicowej – Karsin, ul. Długa 192
11. Świętego Maksymiliana Marii Kolbego – Osowo, ul. Wielewska 17
12. Świętego Mikołaja – Wiele, ul. H. Derdowskiego 1
13. Świętej Anny – Grabowo Kościerskie, ul. Starowiejska 24
14. Zmartwychwstania Pańskiego – Kościerzyna, ul. Świętojańska 10
15. Świętej Trójcy – Kościerzyna, Plac Jana Pawła II
16. Jezusa Chrystusa Króla Wszechświata – Kościerzyna, Konwaliowa 8
17. Świętego Michała Archanioła – Lipusz, ul. J. Wybickiego 9
18. Świętego Maksymiliana Marii Kolbego – Łubiana, ul. Kościelna 6
19. Matki Bożej Nieustającej Pomocy – Skorzewo, ul. Kościelna 2
20. Świętej Rodziny – Wielki Klincz, ul. Klasztorna 3
21. Św. Andrzeja Apostoła – Garczyn 1
22. Chrystusa Miłosiernego – Liniewo, ul. Wyzwolenia 23 A

„Boże Męki” – krzyże i kapliczki przydrożne

Powiat Kościerski jest bogato usiany Bożymi Mękami, na ogół osadzone są na skrzyżowaniu dróg, przy leśnych duktach, ruchliwych drogach, na centralnych placach, granicach zagród w kaszubskich pustkach, remizach czy domostwach.

Boże Męki wyróżniają się kunsztem wykonania, zwykle zakorzenionym w historii i tradycji lokalnej społeczności. Niektóre z nich są bardzo artystycznie wykonane, wręcz stanowią małe dzieła sztuki. Krzyże są wykonane z drewna, betonu lub żelaza.

Kapliczki są murowane, kamienne albo drewniane i bogato przyozdobione przeróżnymi kwiatami, najczęściej poświęcone Matce Boskiej, rzadziej zadedykowane innym świętym.

Przydrożne miejsca kultu religijnego są symbolem wiary i wyrazem szacunku wobec Stwórcy. Boże Męki są również miejscem pielęgnowania lokalnych tradycji, miejscowych rytuałów, zwyczajów, obrzędów religijnych oraz spotkań obywatelskich. Po dziś dzień na Kaszubach aktualny jest zwyczaj zdejmowania nakrycia głowy przez wierzących mężczyzn i pochwalenia Stwórcy przed kapliczką czy krzyżem. Ponadto, na Kaszubach wciąż popularne są tzw. nabożeństwa majowe, czyli odmawianie różańca przy Bożej Męce codziennie w maju. Badacze naliczyli ponad dwa tysiące kapliczek na Pomorzu. Każda z małych sakralnych budowli ma swoją historię i niegdyś spełniała inną rolę. Niektóre Boże Męki powstały w ramach intencji lub w podziękowaniu np. za odzyskanie zdrowia czy powrót do domu z wojennego frontu. Jeszcze inne ostrzegały mieszkańców przed niebezpieczeństwami. Dawniej, na terenach nadmorskich budowano kapliczki z małym dzwonem, którym mieszkańcy bili na alarm, gdy nadchodził sztorm.

Niegdyś na Kaszubach powszechnie zdobiono kościoły, kapliczki i chałupy kwiatami z krepiny. Na ziemi kościerskiej tę wyjątkową tradycję ożywia Bogumiła Bednarek. Artystka prowadzi Kaszubską Galerię Edukacyjną „Piękno Kwiatów w Bibule”, ale można ją też spotkać w muzeum we Wdzydzach.

Diabelski kamień w Owśnicach, gmina Kościerzyna

Na Kaszubach z pokolenia na pokolenie przekazywana jest legenda o diabelskich kamieniach. Zwane przez Kaszubów diable kamienie lub czarcie głązy, to nic innego, jak głązy narzutowe przywleczone przez ładłod z Skandynawii na tereny Pomorza. Kaszubi powiadają, że we wnętrzach wielkich skał diabeł siedzi po dziś dzień. Niedaleko Kościerzyny w miejscowości Owśnice znajduje się kamień, którego obwód wynosi 13,2 m, szerokość 4,7 m i wysokość 2,2 m.

Legenda głosi, że dawno temu głazem tym diabeł chciał zablokować Bramę Wyżynną, żeby pobożni kaszubscy pielgrzymi nie mogli dostać się do Gdańska. Diabeł nocą leciał z ogromnym głazem w swoich szponach. Zaskoczyło go jednak pianie koguta, zapowiadające nadchodzący świt. Diabeł lękał się światła i przerażony upuścił kamień z wysoka, wydrążył w nim małą dziurkę i tam się skrył, aby przeczekać do zmierzchu. Rankiem zdziwieni Kaszubi postanowili, że zamiast stawiać zaplanowaną w tym miejscu kapliczkę, w dziurkę głazu wstawią żeliwny krzyż. W ten sposób diabeł nie wydostał się spod olbrzymiego kamienia. Starsi wiekiem Kaszubi powiadają, że na drodze przed diabelskim kamieniem konie z wozem zatrzymywały się i nie chciały iść dalej.

Kapliczka w Niedamowie fot. Mariusz Cherek

Kapliczka w Wielkim Podlesiu fot. Mariusz Cherek

Kapliczka w Juszkach fot. Mariusz Cherek

Kapliczka w Łubianie fot. Mariusz Cherek

Piesza droga z Panem Bogiem – pielgrzymki z Serca Kaszub

Kościerska piesza pielgrzymka na Kalwarię Wejherowską

ma niemal 350 letnią tradycję i jest przykładem niematerialnego dziedzictwa kultury. Piesza wędrówka rokrocznie rozpoczyna się mszą w kościele farnym pw. Świętej Trójcy w Kościerzynie. Po majestatycznej mszy, pielgrzymi wyruszają pod kościół Zmartwychwstania Pańskiego w Kościerzynie, gdzie tradycyjnie odbywa się uroczyste pożegnanie pątników udających się na szlak. Na czele kompanii pielgrzymkowej mężczyźni niosą krzyż i towarzyszące mu dwie chorągwie. Ponadto, tabliczkę informującą o ilości pielgrzymek oraz feretron. Po dotarciu do Wejherowa pielgrzymi uczestniczą w sumie odpustowej, a następnie udają się w drogę powrotną do Kościerzyny. Ciekawostką jest, że dawnymi laty bagaże pątników jechały załadowane na furmankach, lecz współcześnie są ułożone w samochodzie ciężarowym, a zaprzęg konny z wozem jest przeznaczony tylko dla pielgrzymów, którym nogi odmawiają pójścia dalej.

Kaszubski pielgrzymkowy szlak na Jasną Górę z Kościerzyny

Od 1990 roku Kaszubi z powiatu kartuskiego i lęborskiego przybywają do Sanktuarium Królowej Rodzin w Kościerzynie. Po uroczystej mszy świętej do pielgrzymów dołączają mieszkańcy Kościerzyny, by z bożym błogosławieństwem wyruszyć do Matki Boskiej Częstochowskiej. Do duchowej stolicy Polski pątnicy wędrują z sercem pełnym intencji oraz ze śpiewem na ustach tworząc tzw. Grupę Kaszubskiej Diecezji Pelplińskiej.

Poznaj niezwykle miejsca kultu religijnego w kaszubskim pielgrzymowaniu poza Powiatem Kościerskim:

- Sanktuarium Królowej Kaszub w Sianowie
- Sanktuarium Matki Boskiej Królowej Polskiego Morza w Swarzewie
- Kalwaria Wejherowska
- Puck i Żarnowiec (łodzowe pielgrzymki kaszubskich rybaków)

Niezbędnik każdego pielgrzyma:

- duży plecak ewentualnie walizka, plecak podręczny na trasę
 - karimata lub cienki materac, śpiwór
 - wygodne buty, kurtka przeciwdeszczowa
 - wygodne spodnie (o długości minimum do kolan)
 - bluza, ciepły sweter lub polar, koszulki
- skarpetki, bielizna (najlepiej termoaktywna - chroni przed obtarciami)
 - czapka lub chusta na głowę, krem z filtrem
 - kubek (przydaje się na trasie, gdzie kaszubszy gospodarze oferują wodę lub kompot)
 - różaniec, śpiewnik, książeczka do nabożeństwa

Kaszubski pokłon, czyli taniec feretronów

Taniec feretronów stanowi wieloletni i nieodłączny element kaszubskich pielgrzymek. Ruch pątniczy zatrzymuje się oddając pokłon feretronu głównie przy kościołach, krzyżach przydrożnych i kaplicach. Feretron to w ozdobnych ramach obustronny obraz z podobiznami świętych lub patronów parafii. Ważący od 25 do 140 kilogramów obraz jest noszony przez wiernych całą drogę do kaszubskich sanktuariów. Osoby, które podjęły się niesienia feretronu nazywane są obraźniczką i obraźnikiem. Ciężkie obrazy niosą na drzewcach i gwałtownie obracają to w jedną, to w drugą stronę w akompaniamencie muzyki, w której dominują instrumenty dęte.

Pielgrzymka z feretronem

Grono osób twierdzi, że kaszubska tradycja jest oburzająca lub jest szokującym widowiskiem. Powodem jest krótki film ukazujący taniec feretronu, który w 2013 roku pojawił się w Internecie. Nagranie otworzyło pełną emocji dyskusję w mediach na temat pokłonów, wówczas próbowano dociec jaka jest geneza kaszubskiego obrzędu.

Jednakże, trudno rozszyfrować jakie jest pochodzenie pokłonu obrazu. Najprawdopodobniej zwyczaj narodził się w Kalwarii Wejherowskiej, twórca obrzędu pozostaje nieznany. Istnieje przypuszczenie, że tradycja została zapoczątkowana przez Ojców Franciszkanów pilnujących Kalwarii. Dotychczas unikatowa praktyka jest kultywowana przez niemal wszystkie piesze pielgrzymki podążające do sanktuariów na Kaszubach.

O obraźniczkach i obraźnikach kultywujących stary kaszubski zwyczaj pokłonów feretronem, powstał film pt. „Dotknąć obrazu” w reżyserii Olgi Blumczyńskiej i Barbary Ostrowskiej. Projekcja zdobyła nagrodę „Najlepszego Filmu Krótkometrażowego” podczas Society for Visual Anthropology Film and Media Festival, który odbywał się w mieście San Jose w USA. Ekranizacja opowiada o młodych Kaszubach, którzy stanęli przed wyzwaniem ratowania tradycji pokłonów i tańca ze świętymi obrazami. W filmie udział wzięli obraźniczki i obraźnicy z kaszubskich miejscowości m.in. Kościerzyny i Szemudu.

Wybrane wydarzenia religijne w kalendarium powiatu kościerskiego

Ekstremalna Droga Krzyżowa na Kaszubach

– ciężka, wyczerpująca, a zarazem piękna!

Mimo że wyzwanie Ekstremalnej Drogi Krzyżowej można podjąć w całej Polsce, to piesza wędrówka wiodąca przez kaszubski pagórkowaty teren, będzie nie tylko świadectwem wiary, ale dodatkowo sposobnością na poznanie walorów krajobrazowych. Ponadto, pozwoli na kontemplację w ciszy z dala od zgiełku ulicy oraz zanurzenie się w bogactwie przyrody. Ideą Ekstremalnej Drogi Krzyżowej jest przeniesienie nabożeństwa drogi krzyżowej poza mury kościoła, przekształcenie jej w pieszą, nocną wędrówkę liczącą około 40 kilometrów. Uczestnikom przyświeca schemat „wyzwanie, droga, zmaganie, spotkanie”. Ekstremalna Droga Krzyżowa odbyła się po raz pierwszy w 2009 roku. Inicjatywa narodziła się w trakcie spotkań Męskiej Strony Rzeczywistości, a jej twórcą jest ksiądz Jacek Stryczek. Na terenie diecezji pelplińskiej pierwsza EDK została zorganizowana w Dziemianach w 2016 roku.

Celebracja Światowych Dni Młodzieży przy Sanktuarium Matki Bożej Bolesnej w Kościerzynie

Tradycyjnie w ostatnią niedzielę przed Wielkanocą w Kościerzynie odbywają się Diecezjalne Obchody Światowego Dnia Młodzieży. W celebracji rokrocznie bierze udział kilka tysięcy młodych ludzi z różnych zakątków diecezji pelplińskiej. Co roku uroczystościom przewodniczy Biskup Diecezji Pelplińskiej, a wyjątkowy dzień zwieńcza koncert ewangelizacyjny.

Konkurs Poezji Maryjnej

Konkurs Poezji Maryjnej od ponad 20 lat gości w życiu kulturalnym parafii Świętej Trójcy w Kościerzynie. Komisja konkursowa wyłania laureatów w kategorii autorów wierszy i recytatorów. Celem konkursu organizowanego we współpracy z Zrzeszeniem Kaszubsko-Pomorskim jest rozpowszechnianie czci Matki Najświętszej oraz literatury maryjnej w języku polskim i kaszubskim.

Uroczystości odpustowe w Parafii Świętego Mikołaja - Sanktuarium Kalwaryjskie w Wielu

Dwa razy w roku odbywają się odpusty: tzw. „wielki” - w Święto Wniebowstąpienia Pana Jezusa (40 dni po Wielkiej Sobocie Wielkanocnej) oraz „mały” - ku czci Matki Bożej Pocieszenia obchodzony w ostatnią niedzielę sierpnia.

Rekomendowane obiekty noclegowo-gastronomiczne

Hotel* Stary Browar Kościerzyna**
Kościerzyna, ul. Słodowa 3, tel. 730 700 111
www.starybrowarkoscierzyna.pl

Bazuny Hotel* & SPA**
Kościerzyna, ul. Kościuszki 17, tel. 58 680 21 00
www.hotelbazuny.pl

Kompleks Wypoczynkowy „Szarłota”
Szarłota 11, tel. 58 686 77 55
www.szarlota.pl

Catering Service Restauracja Rzemyk
Kościerzyna, ul. Tkaczyka 6
tel. 58 686 27 42, 605 424 622
restauracjarzemyk.pl

Osada Grzybowski Młyn
Grzybowski Młyn 10 A, tel. 725 600 008
www.grzybowskiimlyn.pl

Ośrodek Wypoczynkowy „Półwysep Lipa”
Lipa 2, tel. 605 446 655
www.polwyseplipa.pl

Ekologiczny Ośrodek Wypoczynkowy „Sudomie”
Rybaki 20, tel. 602 499 438
www.sudomie.pl

Ośrodek Wypoczynkowy eFka Wiele
Wiele-Piątkowo 2, tel. 784 844 786
www.efka-wiele.pl

Ośrodek Wypoczynkowy „Largo”
Borsk- Czarnowodzianka 2, tel. 691 891 551
www.largo.pl

Powiatowe Centrum Młodzieży w Garczynie
Garczyn 1, tel. 58 686 40 98
www.pcmgarczyn.pl

Stanica Wodna PTTK Wdzydze
Wdzydze, ul. Stolema 1, tel. 669 331 114
www.wdzydze-stanica.pl

Zespół Domów Wczasowych
Helena-Danuta-Gabriela-Marzenie
Wdzydze ul. Róży Ostrowskiej, tel. 58 686 13 08
www.helena.kaszuby.pl

Dom Żeglarza „Sailor”
Wdzydze, ul. Stolema 9, tel. 663 754 461
www.pensjonatsailor.pl

Domki letniskowe „Jasnochówka”
Borsk, tel. 789 489 694
www.jasnochowka.pl

Domki letniskowe „Abisynia Kaszubska”
Abisynia 4B, tel. 505 010 763
www.abisyniakaszubska.pl

Pokoje gościnne „Jelonek”
Wdzydze, ul. Róży Ostrowskiej 19
tel. 600 052 170

Kompleks Stare Polaszki 13
Stare Polaszki 13, tel. 512 700 312
www.starepolaszki.pl

Domki całoroczne „Wczasu u Danusi”
Bałachy, ul. Długa 12, tel. 782 230 564
www.domki-na-kaszubach.pl

Domek całoroczny „Pan Tadeusz”
Wielki Klincz, ul. Kościerska 38, tel. 609 785 991

Domek całoroczny „Kaszubskie Uroczysko”
Nowa Karczma- Zielona Wieś 15A
tel. 605 424 657

Domki letniskowe „Wakacje na Kaszubach”
Dziemiany, ul. Leśna 6, tel. 889 131 961
www.wakacjenakaszubach.pl

Domki całoroczne „Natura Sad”
Grzybowo, tel. 510 032 032

Domki letniskowe „Łowisko Niedamowo”
Niedamowo 17A, tel. 694 493 315
www.lowiskoniedamowo.pl

Agroturystyka „Zielony Kot”
Lipusz, ul. Derdowskiego 4
www.zielonykot.net

Agro Struś i Farma Strusi Afrykańskich
Garczyn 58, tel. 604 412 575
www.strusie-garczyn.pl

Agroturystyka „Pod Bocianami”
Grabowska Huta 26, tel. 888 257 433
www.agropodbocianami.pl

Agroturystyka „U Kaszuby”
Sarnowy 9 A, tel. 692 068 608

Agroturystyka „Bartoszkówka”
Bartoszylas 15 f, te. 607 739 806
www.bartoszkowka.pl

Agroturystyka „U Mięcia”
Stary Barkoczyn 24, tel. 505 199 974

Agroturystyka „U Marioli”
Nowa Kiszewa 42, tel. 693 451 146

Agroturystyka „W siodle” i Zagroda „Podkówka”
Nowy Klincz, ul. Gościńska 9, tel. 505 580 608

Gościniec „Kaszubski Las”
Ruda 3, tel. 602 742 477
www.kaszubskilas.pl

Bar „Pod Dobrymi Skrzydłami”
Korne 172, tel. 792 300 772

Restauracja i pokoje noclegowe
„Lubiany Dom Celebrytów”
Łubiana, ul. Jeziorna 1, tel. 500 288 968

Karczma Jasnochówka
Borsk, Jasnochówka 2, tel. 724 851 514

Koło Caffe – mobilna kawiarenka
Wiele, ul. Dąbrowska 27, tel. 692 489 317
www.kolocaffe.pl

Zielony Sklep
Borsk, ul. Jeziorna 10, tel. 695 757 838
www.zielony-sklep-borsk.business.site

Kaszubskie Stowarzyszenie
Agroturystyczne „Kościerska Chata”
tel. 505 547 118
www.na-kaszuby.pl

Leśna Osada
Bartoszyły 20E, tel. 536 341 100
www.losada.pl

Dom Wczasów Dziecięcych
Stara Kiszewa, ul. Wczasowa 22
tel. 58 687-63-67

Kościerski Ośrodek Sportu i Rekreacji
Kościerzyna, ul. Kamienna 7 tel. 58 580 00 13

Gościniec Rzemik
M-KPE we Wdzydżach
tel. 605-424-622, 695-740-480

Cudnie tu - noclegi na Kaszubach
Stolema 10, Wdzydze
tel. 533 322 396, 604 950 668
<https://noclegi-na-kaszubach.business.site/>

Spędź ciekawie czas w Sercu Kaszub!

AQUA Centrum Sportowo-Rekreacyjne Sp. z o.o.
Kościerzyna, ul. Hallera 2, tel. 530 167 870
www.basenac.pl

Costerina Park – Rodzinne Centrum Rozrywk
Kościerzyna, ul. Dworcowa 8D, tel. 507 350 524
www.costerinapark.pl

Muzeum American Old Cars
Kościerzyna, ul. Mazurka Dąbrowskiego 4
tel. 663 945 020
www.americanoldcars.pl

Muzeum Ziemi Kościerskiej, Muzeum Akordeonu i Muzeum Kolejnictwa
Kościerzyna, ul. Rynek 9, tel. 58 680 04 88
www.muzeumziemikościerskiej.com.pl

„Kaszubskie Niebo” loty widokowe
Korne 172, tel. 605 993 288
www.kaszubskieniebo.pl

„Karolinka” – kaszubskie warsztaty edukacyjne
Lipusz, ul. Młyńska, tel. 605 449 569

Pracownia Ceramiczna „Zielony Kot”
Lipusz, ul. Derdowskiego 4, tel. 605 045 544
www.zielonykot.net

„Z sercem robione” – warsztaty lukrowania pierników
Lipusz- Tuszkowy, tel. 605 052 844

Kaszubska Galeria Edukacyjna „Piękno Kwiatów w Bibule”
Kościerzyna, tel. 696 668 705

Haft kaszubski – Anna Miszczak
Kościerska Huta, tel. 509 912 696

Artystyczne dekorowanie pierników i carving
Bogumiła Rogowska
Góra, tel. 58 687 65 00, 516 194 824

**Muzeum - Kaszubski Park Etnograficzny
im. Teodory i Izydora Gulgowskich we Wdzydzach**
Wdzydze, ul. T. i I. Gulgowskich 68, tel. 58 686-12-88
www.muzeum-wdzydze.gda.pl

Akademia Outdooru – Turystyczne Kaszuby
Kościerzyna, ul. Rzemieślnicza 25
tel. 606 445 080

Wypożyczalnia Wielewskie Rowery
Wiele, ul. Dąbrowska 27, tel. 660 902 830
www.wielewskierowery.pl

„Pan Rower” mobilny serwis rowerowy
Kościerzyna, tel. 791 144 188

Beata Jankowska
– licencjonowany przewodnik po Kaszubach
Kościerzyna, tel. 691 937 781

„Kajaki Młyn”
Korne, ul. Młyńska 25, tel. 607 815 317
www.kajakimlyn.pl

Czółenkó – spływy kajakowe
Stara Kiszewa ul. Kościarska 15, tel. 518 660 398
www.czolenko-kajaki.pl

„Przystań nad Wdą”
Borsk 34B, tel. 694 509 513
www.kajaki.salata.pl

„Przystań u Grzegorza”
Wdzydze, ul. Stolema 9, tel. 603 488 144
www.ugrzegorza.eu

Zielona Szkoła w Schodnie
Dziemiiany, Schodno 1, tel. 58 686-12-68, 502-694-000
zielonaszkola.wdzydzkipark.pl

Spis wykorzystanych źródeł:

F. Lorentz, Zarys etnografii kaszubskiej, Gdynia 2014.

J. Borzyszkowski, Boże Męki – kapliczki i krzyże przydrożne [w:]
Gniazdo Gryfa. Słownik kaszubskich symboli, pamięci i tradycji
kultury, C. Obracht-Prondzyński, Gdańsk 2020.

W. Frankowska, Kłaniające się obrazy [w:], Gniazdo Gryfa. Słownik
kaszubskich symboli, pamięci i tradycji kultury, red. C. Obracht-
Prondzyński, Gdańsk 2020.

L. Jażdżewski, Krzyże i kapliczki na terenie gminy Kościerzyna,
Kościerzyna 2010.

J. Treder, Kaszubi. Wierzenia i twórczość ze Słownika Sychty,
Kartuzy 2009.

A. Łosiński, Religijność Kaszubów na tle małej architektury
sakralnej [w:] Z dziejów kultury Pomorza w XVIII-XX wieku, tom III,
Gdańsk 2006.

C. Obracht-Prondzyński, T.Fopke, K.Kulikowska, Współczesna
kultura kaszubska, Gdańsk 2018.

Narodowy Instytut Dziedzictwa - rejestr zabytków

www.edk.org.pl

Parafia Rzymskokatolicka św. Mikołaja
Sanktuarium Kalwaryjskie w Wielu, Sanktuarium Kalwaryjskie
Matki Bożej Pocieszenia w Wielu. Przewodnik, Wrocław 2012.

Strony internetowe gmin wchodzących w skład Powiatu
Kościerskiego

Ten przewodnik z pewnością usatysfakcjonuje każdego turystę poszukującego spokojnych miejsc kultu religijnego oraz wzbudzi zainteresowanie Kaszubami u wszystkich tych, którzy będą mieli przyjemność trzymać w ręku tę małą publikację.

Wędrówka z tym przewodnikiem pozwoli nie tylko, nie przeoczyć ciekawych obiektów sakralnych, ale również zaczerpnąć garść wiedzy w czasie zwiedzania. Opracowanie zawiera lakoniczny przegląd obiektów sakralnych – atrakcji pod kątem turystyki religijnej i pielgrzymkowej w Sercu Kaszub, czyli Powiecie Kościerskim. Nie zabrakło w nim również kilku słów o niematerialnej sferze Kaszubów w ujęciu religijno-kulturowym.

BIURO LOT „SERCE KASZUB”

ul. Długa 31, 83-400 Kościerzyna, tel.: 790 200 211

e-mail: biuro@lot-sercekaszub.pl

www.lot-sercekaszub.pl

Opracowanie: Studio PLAN Anna Dębska
ul. Złotnicka 52, 54-029 Wrocław
tel. 71 373 44 37
www.plan.pl, e-mail: plan@plan.pl

